

Форма тез не дає можливості привести детальніший аналіз біографії творця-науковця. Л.С. Виготський – видатний науковець, мислитель, класик вітчизняної психології. Його спадщина охоплює понад 270 праць, а ідеї невичерпні, оригінальні до сьогодення актуальні. Постать вченого робить величезний вплив на розвиток вітчизняної та світової психології. Відомий американський філософ С. Тулмін назвав його Моцартом у психології. Праця у тяжких умовах за дуже короткий час йому вдалася.

Хоча рання смерть не дозволила Виготському реалізувати багато перспективних програм, його ідеї, які розкривають механізми й закони культурного розвитку особистості, розвитку її психічних функцій, намітили принципово новий підхід до коротких питань формування цієї особистості. ХХ століття на пострадянському просторі багате на мислителів світового рівня. Це В. Вернадський, П. Флоренський, М. Бахтін, Г. Шпет, Ю. Лотман, М. Бердяєв. Таке сузір'я творців створило б честь будь-якої країні у будь-яку історичну добу. Лев Семенович Виготський органічно вписується у цей ряд.

Незалежно від спрямованості і характеру творчої діяльності можна виокремити дві основні ознаки творчого процесу. Перша з них – це якісна новизна продуктів творчості або способу їх виготовлення, друга – соціальна значущість результатів. Творчість включає в себе і момент деструкції в тій мірі, в якій необхідно усунути гальмуючі фактори, звільнити місце для нового. Також слід вбачати, що креативність – це складна інтегративна характеристика особистості, як у нашому випадку особистість Виготського, яка ґрунтується на виявленні взаємозв'язків психічних і соціальних явищ, що найбільш повно відображають її творчі риси. При цьому структура креативності включає мотиваційні, інтелектуальні, комунікативні та емоційні компоненти. Креативність особистості, з одного боку, є складовою і наслідком загального культуротворчого процесу, а з іншого – констатує його специфіку.

Література

1. Валуевский А. Основания биографии / А. Валуевский. К.: Кондор-Видавництво. 1993. 321 с.
2. Смелянова Т. Биографизм как засіб інтерпретації творчої індивідуальності: Макс Дессуар / Т. Смелянова // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : щоквартальний науковий журнал. 2011. 279 с.
3. История психологии в лицах. Персоналии / Под ред. Л. А. Карпенко // Психологический лексикон. Энциклопедический словарь в шести томах / Ред.-сост. Л.А. Карпенко. Под общ. ред. А. В. Петровского. М.: ПЕРСЭ, 2005. 784 с.
4. Онищенко О. Художня творчість: проект неklasичної естетики / О. Онищенко. К.: МЛЕНІУМ. 2008. 298 с.
5. Попович О. В. Біографія як феномен та об'єкт культури / О. В. Попович // Гуманітарний часопис: [зб. наук. пр.]. Харків: ХАІ. 2011. № 2 (27). С. 96–103.
6. Флиер А. Культурология для культурологов: учебное пособие / А. Флиер. М.: Академический проект, 2000. 436 с.

УДК 159.9-177.3

Стуліка О.Б.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології

БРЕХНЯ ТА ОБМАН ЯК ОСОБИСТІСНІ МАНІПУЛЯТИВНІ ЗАСОБИ ВЗАЄМОДІЇ

Брехня і обман є соціально-психологічними компонентами життєдіяльності людини в суспільстві. Тому будь-які спроби «виключити» їх з нашого життя є утопічними, психологічно невірними і, в силу цього, безперспективними.

Висвітлення проблематики брехні здійснено у працях психології дореволюційного часу (І. Альошинцев, К. Гартгер, П. Каптерев, І. Ільїн, А. Нечаєв, С. Преображенський А. Сосновський, А. Шеталова), а також в сучасній зарубіжній психології (А. Адам, Л. Мелітан, В. Штерн). Вчені досліджували як компоненти брехні (динамічний, емоційний, регуляторний, мотиваційний, когнітивний, результативний), так і особливості брехні за віком.

У повсякденному житті люди часто використовують слова «брехня» і «обман» як синоніми, проте, ці поняття з точки зору деяких психологів мають різний зміст. Брехня є одним із способів, засобів обману. Брехня завжди заснована на навмисно неправдивому твердженні. Не усякий обман - брехня.

Пол Екман у своїй книзі «Психологія брехні» визначає брехня як дію, якою одна людина вводить в оману іншу, роблячи це навмисне, без попереднього повідомлення про свої цілі і без чітко вираженого з боку жертви прохання не розкривати правди [3]. Психологічна структура брехні заснована на поєднанні трьох чинників: твердження особи не відповідає істині; особа усвідомлює неістинність свого твердження; особа має на меті ввести іншу особу в оману.

Брехня у психічно здорової, нормально розвиненої людини, як правило, визначається реальними мотивами і спрямована на досягнення конкретних цілей. Тому повна щирість стає практично неможливою

і, в разі такої, може, мабуть, розглядатися як психічна патологія. В силу того, що, безумовно, правдивих людей немає, відмінність між брехуном і правдивим людиною носить досить умовний характер і обов'язково вимагає конкретного ситуаційного уточнення.

На відміну від брехні, обман - це напівправда, що провокує людину на помилкові висновки з достовірних фактів; повідомляючи деякі справжні факти, обманщик навмисне приховує інші, важливі для розуміння відомості. Обман, як і брехня, виникає тоді, коли стикаються чийсь інтереси і моральні норми, і там, де людина вдається до обману, якщо досягнення бажаного результату іншим шляхом ускладнене або неможливе. Головне, що споріднює обман з брехнею, - це свідоме прагнення обманщика спотворити істину.

Серед функцій брехні і обману можна виділити кілька основних.

Першою функцією є захист власних матеріальних, духовних, особистісних інтересів від негативних змін. Другою функцією брехні вважається збільшення особистих матеріальних благ. Безліч людей з давніх-давен використовують брехню з метою власного матеріального збагачення. Третьою функцією можна назвати агресію. При цьому суб'єкт брехні має намір підпорядкувати собі об'єкт брехні.

Якщо брехун не може змусити іншу людину зробити що-небудь, чого той не хоче, він приступає до процесу обману. Тож, обман - це вимушений захід, який дозволяє виживати найсильнішим і при цьому ставить в принижене становище слабких.

Обман є засобом захисту і реалізації інтересів окремих особистостей, груп, класів, народів, держав. Можливо розглядати обман і в якості опції соціального інституту. Обман є однією з форм прояву соціальних протиріч, висловлює егоїстичне відокремлення, конкуренцію, несправжнє об'єднання, всілякі способи досягнення інтересів і цілей за рахунок інших або всупереч бажанням інших [2].

Одна з найважливіших соціальних функцій обману полягає в тому, що він здатний забезпечувати можливість збереження наявних комунікативних структур в умовах розбіжних або практично несумісних інтересів. Обман - неодмінний засіб боротьби за владу, знаряддя амбіцій, честолюбства, користі. Обман часто використовується як спосіб збереження таємниці, секрету - причому на рівні як індивідуального, так і інституціонального суб'єкта. З іншого боку, секретність і взагалі високий ступінь «закритості», слугують успішному обману з метою охорони групових інтересів, підтримки стабільності існуючої системи політичної влади або певної структури соціальних відносин. Такого роду стабілізуюча функція обману широко використовується державними органами, засобами масової інформації, причому в найрізноманітніших формах - від ретельно продуманої дезінформації (добре застрахованою від викриття) до тонких маніпулятивних дій над суспільною свідомістю, які формують вигідне громадську думку[1].

Учені дають поняттю «брехня» різні визначення. Відповідно виділяють і описують різні види брехні, їх основні ознаки, розвиток в онтогенезі, визначають основні чинники, що впливають на ставлення людини до брехні, розкривають її механізми. Проблему брехні трактують з погляду різноманітних галузей психології. Розглядають брехню в межах загальної психології як феномен людської поведінки, яка має свої психофізіологічні механізми; у межах вікової психології, простежуючи джерела та розвиток брехні в онтогенезі; у межах педагогічної психології, вивчаючи брехню як продукт виховання, - з одного боку, які чинники впливають на виховання, - з іншого.

Література

1. Знаков В. В. Неправда, ложь и обман как проблемы психологи понимания / *Вопросы психологии*. – 1993. – № 2. – С. 9–16. - Режим доступу : http://www.law.vsu.ru/structure/criminalistics/books/znakov_truth.pdf.
2. Фрай О. Ложь. Три способа выявления. Как читать мысли лжеца, как обмануть детектор лжи. СПб.: Прайм - ЕВРОЗНАК, 2006.
3. Экман П. Психология лжи / П. Экман. – СПб. : Питер 2000. – 381с.

УДК 159.923.2

Супріган А.О.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології

ЗМІНЮВАННЯ «Я-ОБРАЗУ» ТА «ОБРАЗУ ІНШИХ» ПІД ВПЛИВОМ СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИН

Складні життєві обставини є одним з руйнівних факторів для компонентів «Я-образу» в структурі «Я-концепції». На сьогоднішній загальноприйнятим є розрізнення в самосвідомості конструктів «Я-концепції» та «Я-образу». «Я-концепція» переважним чином трактується як сукупність уявлень людини про себе як про особистість, професіонала, лідера і члена суспільства в цілому, який чинить психологічний вплив не тільки на себе, а й на тих, що оточують (О. М. Васильченко, А. В. Пушкар). В цих дослідженнях було показано, що «Я-концепція» є максимально стійкою (статичною) частиною особистості, яка підлягає змінам, але в специфічних умовах. Специфіку «Я-образу» вбачають в тому, що це – сукупність усвідомлюваних характеристик, яка допомагає людині описувати себе як індивідуальність, що володіє певними